

DRUGA KRAJIŠKA BRIGADA

BORBENI PUT 2. KRAJIŠKE NOU BRIGADE

VOJNOIZDAVACKI I NOVINSKI CENTAR

Načelnik

mr *Stevan* STANOJEVIĆ, pukovnik

Pomoćnik načelnika za izdavačku delatnost

Ivan MATOVIĆ, pukovnik

Biblioteka

RATNA PROŠLOST NARODA I NARODNOSTI JUGOSLAVIJE

Knjiga TRISTA TRIDESET DRUGA

Monografije

JEDINICA NOV I PO JUGOSLAVIJE

Knjiga STO DVADESET PETA

UREDIVAČKI ODBOR

Svetozar ORO, general-potpukovnik, predsednik; *Ali* ŠUKRIJA, dr *Petar* KACAVENDA, dr *Vlado* IVANOVSKI; general-pukovnici: *Aleksandar* JANIĆ, *Rahmija* KADENIĆ i mr *Avgust* VRTAR; general-potpukovnici: *Fabijan* TRGO, *Veljko* MILADINOVIĆ, *Melodije* KOTEVSKI, *Zika* STOJŠIĆ; pukovnici: *Zdravko* KLANJŠČEK, *Ahmet* ĐONLAGIĆ, *Petar* VIŠNJIĆ, *Radomir* PETKOVIĆ, *Antun* MILETIĆ i *Predrag* PAVLOVIĆ; potpukovnik dr *Slobodan* BRANKOVIĆ i major dr *Slavko* VUKCEVIĆ

Glavni i odgovorni urednik

Radomir ĐONDOVIĆ, potpukovnik

Urednik

Snežana TMUŠIĆ, profesor

Recenzent

Radomir PETKOVIĆ, pukovnik

Stručni redaktor

Momčilo KALEM, potpukovnik

Tehničko uređenje, korice i vinjete

Slavoljub KUJUNDŽIĆ, akad. slikar

Jezička redakcija

Nada DRAGIŠIĆ, profesor

Korektura

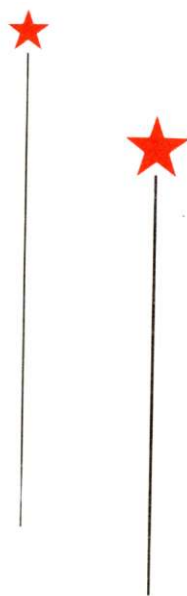
Slavka MILOŠAVLJEVIĆ

Štampanje završeno avgusta 1988.

Stampa Vojna štampanja - Beograd, Generala Ždanova 40b

DRUGA KRAJIŠKA BRIGADA

Ratna sjećanja

DRUGE KRAJIŠKE BRIGADE

Zdravko ADAMOVIĆ, Ivica ATLIJA, Vladimir Vlado BAJIĆ, Slavko BANNOVIĆ, Milan CRNOMARKOVIĆ, Idriz ČEJVAN, Gojko ČIČIĆ, Mitar DASIĆ, Branko DAVIDOVIĆ, Midhad DEDIĆ, Rade DOBRIĆ, Slavko DOSEN, Pero GAJIĆ, Pero KNEŽEVIĆ, predsjednik, Ratko MARTINOVIĆ, Ljubo MIJIĆ, potpredsjednik, Dragoslav MUTAPOVIĆ, Lazo PEJIĆ, Savo PIVAŠ, Durad PREDOJEVIĆ ĐURIN, Miloje RAKONJAC, Dragutin STANIĆ DRAGAN, Mesud ŠABIĆ, Dmitar SOLAJA, sekretar, Osman BOTO-NIĆ, Zaida TALIC i Milan ZGONJANIN

Članovi odbora po funkciji su predsjednik skupštine opštine Bosanska Krupa i Bosanski Novi i predsjednici opštinskih SUBNOR-a Banjaluka i Tuzla

REDAKCIONI ODBOR

Milan ZGONJANIN, predsjednik, Ljubomir ČAVIĆ, zamjenik predsjednika, Stevo JAKŠIĆ, sekretar, Boško BUNDALO, zamjenik sekretara, Dragomir MRAKOVIĆ, blagajnik. Članovi Odbora: Dušan BURSAČ, David GAČEŠA, Vojislav GOLUBOVIĆ, Vojislav Vojo JAKOVLJEVIĆ, Nikola ILIJAŠEVIĆ, Branko MARIĆ, Rade NJEGOVAN, Gojko NIKETIĆ, Rajko POPOVIĆ, Vaso POLOVINA, Fazlija PIRIĆ, Trivun PUVALIĆ, Simeun TIMARAC i Slobodan ZORIĆ

U sufinansiranju izdavanja ove knjige učestvovala su Skupštine opština: Sanski Most, Banjaluka, Bosanska Krupa, Bosanski Novi, Doboj, Ključ, Prijedor, Tešanj i Tuzla; Republički odbor SUBNOR-a Bosne i Hercegovine; Opštinski odbori SUBNOR-a Zrenjanin, Teslić i Kakanj; Opštinska konferencija SSRN Niš i Radna organizacija »Destilacija« Teslić

UDK 355.486(497.1) 2. krajiška NOU brigada

DRUGA krajiška NOU brigada : ratna sećanja. - Beograd : Vojnoizdavački i novinski centar, 1988 (Beograd : Vojna štamparija). - 864 str. ; 24 cm. - (Biblioteka Ratna prošlost naroda i narodnosti Jugoslavije ; knj. 332 . Monografije Jedinica NOV i PO Jugoslavije ; knj. 125)

Tiraž 2000 primeraka.

Cena 21000- dinara

a) Brigade u NOR - Druga krajiška

Ratna sećanja boraca Druge krajiške NOU brigade sa 266 priloga 146 autora oživljavaju ratni put Brigade od njenog formiranja u selu Eminovci kod Sanskog Mosta 2. avgusta 1942 do kraja rata maja 1945. Na svom 20.000 kilometara dugom ratnom putu Brigada je izvojevala put ka slobodi na ratištima širom Jugoslavije: od Bosanske krajine, preko srednje i istočne Bosne, Hercegovine Sandžaka, Crne Gore, Srbije i Hrvatske do Slovenije. Njen ratni put trajao je duže od 900 dana i imala je više od 300 manjih ili većih borbi i više od 1600 poginulih i preko 2.900 ranjenih boraca i starešina.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Centralna biblioteka JNA

Predgovor

T T ojno-političku situaciju na svjetskim ratištima sredinom 1942. t/ godine karakteriše prodor fašističkih armija prema Kavkazu, na * istočnom frontu, i prema Sueckom kanalu u Africi. Japanci su u to vrijeme izvodili velike operacije u Burmi, pošto su prethodno zauzeli Hongkong, Malaju, Singapur, veći deo Nove Gvineje i druga područja.

Njetnačke i italijanske trupe sa kvislinškim jedinicama, ulagale su u Jugoslaviji nove napore da ostvare zamisao o uništenju partizanskih snaga, prije svega grupacije oko Vrhovnog štaba. U takvoj situaciji Vrhovni štab je odlučio da sa grupom proleterskih brigada preduzme pohod u zapadnu Bosnu, gdje je već postojala prostrana slobodna teritorija. Vrhovni štab sa udarnom grupom brigada otpočeo je pohod sa Zelengore 24. juna 1942. godine.

i U međuvremenu, 1. 2. i 5. krajiški odred, pod komandom Operativnog štaba za Bosansku krajinu, razvili su veoma živu vojničku i političku aktivnost. Na oslobođenoj teritoriji uspostavljeni su organi narodne vlasti - seoski, opštinski, sreski i okružni NO odbori, organizacije SKOJ-a i AFŽ-a. Jedinice 1. i 2. odreda oslobodile su Prijedor 16. a Ljubiju 17. maja. Tom prilikom ubijeno je i zarobljeno više od 1.200 ustaša i domobrana, i zadobijen veliki ratni plijen u naoružanju. Pet dana kasnije 21. maja, u selu Lamovitoj kod Prijedora, formirana je 1. krajiška brigada. Jedinice 5. krajiškog odreda oslobodile su 25. maja Bosanski Petrovac, a 20. juna Glamoč. Istoga dana 1. krajiški odred oslobodio je Bosansku Krupu. Takav razvoj događaja uznemirio je vrhovno komandovanje okupatora i njegovih slugu, pa je poslije temeljitih priprema, 10. juna poduzeo ofanzivu na Kozaru. Pritisnuti velikim snagama neprijatelja, 2. krajiški odred i narod Kozare našli su se u okruženju. Punih dvadeset pet dana vođene su žestoke i krvave borbe. I pored velikih gubitaka, nadmoćni neprijatelj je uspio da proдре na teritoriju Kozare. Pri tome je ubijao narod i klao stoku i živinu - uništavao je sve što je davalo znake života. Iza njega su ostajala pogorjela i opustošena sela. Masa naroda, prije svega starijih ljudi, žena i djece, otjerana je u logore. Čim su se jedinice 2. krajiškog odreda probile iz obruča, prešle su u protivnapade. Napadnut je i oslobođen Dobrljin, napadnut Bosanski Novi, ponovo porušena željeznička pruga Bosanski Novi - Prijedor - Ivanjska i Bosanski Novi - Dobrljin, i 2H. jula ponovo oslobođeni Drvar i Ključ.

Za to vrijeme udarne brigade i Vrhovni štab izveli su uspješan pohod Uz put su oslobodili mnoge gradove i manja mjesta. Sivorena je velika slo-

bodna teritorija, a zaplijenjene su i znatne količine naoružanja. Centralni položaj te slobodne teritorije činio je pogodnu osnovicu za preduzimanje većih operacija prema susjednim oblastima.

U takvim uslovima, nedaleko od Sanskog Mosta, u selu Eminovci, 2. avgusta 1942, donesena je odluka o formiranju 2. krajiške narodnooslobodilačke brigade - osme po redu brigade u narodnooslobodilačkom ratu. Smotra novoformirane brigade izvršena je 16. avgusta u selu Bošnjaci. Brigada je formirana od prekaljenih boraca, koji su ispit svoje hrabrosti i odanosti narodnooslobodilačkom pokretu već bili položili, jer je za njima, od julskog ustanka 1941, ostala cijela godina žestokih i krvavih borbi protiv okupatora i njegovih slugu. Na dan formiranja brigada je imala tri bataljona - 1. bataljon (do tada 1. protivčetnički bataljon 2. krajiškog odreda), 2. bataljon (do tada 1. bataljon 1. krajiškog odreda) i 3. bataljon (do tada 4. bataljon 2. krajiškog odreda). Kasnije, poslije oslobođenja Bihaća, brigada je formirala i 4. bataljon. Na dan formiranja u brigadi je bilo 1.200 boraca - od kojih 125 članova KPJ, 63 kandidata za članove KPJ i 282 skojevca - naoružanih sa 1.000 pušaka, 56 puškomitraljeza, pet teških mitraljeza, osam minobacača i jednim protivtenkovskim topom.

Do kraja rata brigada je u borbama i jurišima prešla put duži od 20.000 kilometara. Borila se u Bosanskoj krajini, srednjoj i istočnoj Bosni, Hercegovini, Sandžaku i Crnoj Gori, Srbiji, Hrvatskoj i Sloveniji. Na tom putu savladavala je brojne rijeke, stotine raznih prepreka, napadala i oslobađala mnoge gradove i naseljena mjesta. Popunjavala je svoje redove borcima iz svih krajeva Jugoslavije. Bila je primjer pravilnog odnosa prema narodu i reda i vojničke discipline. Kao takva, bila je svojevrsan mobilizator masa za narodnooslobodilački pokret u selima i krajevima kroz koje je prolazila. Njen borbeni put je trajao duže od 900 dana. Imala je više od 300 manjih i većih borbi - ponekad je ratovala i po mjesec dana bez predaha i odmora. Za to vrijeme nanijela je neprijatelju velike gubitke u poginulim i zarobljenim vojnicima. Zaplijenila je više od 10.000 pušaka, puškomitraljeza, minobacača, topova i raznog drugog materijala. Uništila je 25 tenkova i oklopnih kola, 386 kamiona, oborila dva aviona, srušila brojne mostove i uništila desetine kilometara željezničke pruge. Istovremeno, brigada je imala više od 1.600 poginulih i 2.900 ranjenih boraca i starješina.

Ratovala je pod rukovodstvom Operativnog štaba za Bosansku krajinu, u sastavu 4. 5. i 11. krajiške divizije, u sastavu 27. i 17. divizije, sa 17. divizijom u sastavu Operativne grupe divizija u borbama na Ibru i Kopaoniku, u sastavu 1. armijske grupe u Srbiji, u sastavu Južne operativne grupe (2. armija), u sastavu Južne operativne grupe divizija (1. armija) i završnim operacijama u sastavu 3. armije.

*

Inicijativu za pisanje Zbornika »Ratna sjećanja boraca 2. krajiške brigade« pokrenuli su preživjeli borci i starješine te brigade. Stoga je pri Skupštini opštine Sanski Most formiran Odbor za pisanje i izdavanje Zbor-

nika, a pri sekciji boraca 2. brigade u Beogradu Redakcijski odbor, kao tijelo za prikupljanje priloga i njihovu pripremu za objavljivanje.

Akcija na prikupljanju podataka od preživjelih boraca i starješina, te njihovih sjećanja na događaje na borbenom putu brigade, počela je mnogo ranije jer, i pored relativno velikog fonda autentično dokumentarne građe, ipak sve nije bilo zapisano i sačuvano o borbenom putu i borbenim dejstvima brigade. Tako je dio tako prikupljene građe poslužio za pisanje monografije o brigadi, koja je izašla iz štampe 1984. godine, u izdanju Vojnoizdavačkog zavoda (autor Milorad Gončin).

Po izlasku Monografije akcija na prikupljanju sjećanja nije bila prekinuta. Naprotiv, postala je intenzivnija. U njoj su se naročito angažovali članovi Odbora za pisanje Zbornika pri Skupštini opštine Sanski Most i članovi Redakcijskog odbora pri Sekciji boraca brigade u Beogradu. Akcija se pokazala opravdanom. Veliki broj preživjelih boraca i starješina, iz svih krajeva u kojima je brigada ratovala i iz kojih se popunjavala, odazvao se pozivu Redakcionog odbora i uputili svoje priloge. Tako je prikupljeno 316 priloga - sjećanja. Sadržaj tih napisa odražava želju i napor boraca i starješina da vjerno i iskreno odslikaju događaje i ljude o kojima pišu. Međutim, svi u tome nisu uspjeli, bilo zbog toga što su mjesto i vrijeme zbivanja pojedinih događaja i aktera zaboravili, što je, s obzirom na vremensku distancu, i razumljivo, ili zato što mnogi nisu mogli biti obaviješteni o brojnim operativnim i taktičkim trenucima, pa o njima pišu kritički, onako kako su ih oni vidjeli i doživjeli, što dovodi do različitog viđenja jednog istog događaja. Zbog takvih kazivanja Redakcijski odbor je morao izvoditi dodatna istraživanja, proveravanja i analize da bi se došlo do istine.

Veliki broj priloga omogućio je Redakcijskom odboru da pripremi Zbornik sjećanja za objavljivanje. Na taj način je dobijen još jedan prilog istoriji NOR-a i socijalističke revolucije Jugoslavije.

U Zborniku je uvršteno 226 priloga sjećanja od 146 autora. Knjiga ima deset poglavlja, podijeljenih i sistematizovanih tako, da svako čini cjelinu na borbenom putu brigade (od Bosanske krajine do Dravograda).

Prvo poglavlje obuhvata priloge boraca, komandira, komesara i komandanata o formiranju brigade, o bataljonima iz kojih je ona nastala, o političkom radu, radu partijske organizacije i SKOJ-a, organizacije veze, o snabdevanju i ishrani, sanitetskom obezbeđenju, kulturno-prosvetnom radu, učešću žena u brigadi i drugim temama opšteg značaja.

Slijede poglavlja sa priložima o borbenim dejstvima do januara 1943. godine (Vrhpolje, borbe na Manjači, prvo oslobođenje Jajca, dejstva prema Travniku i Komaru, povratak u Podgrmeč, oslobođenje Bihaća, borbe za Otoku i Bosansku Krupu, napad na Bosanski Novi, ulazak u sastav 4. krajiške divizije, učešće u likvidaciji neprijateljeve utvrđene linije »Jugoza-pad«) i poglavlje sa priložima sjećanja na smotru 4. krajiške divizije 7. januara 1943, koju je izvršio vrhovni komandant Josip Broz Tito.

Naredno poglavlje sadrži priloge o borbama brigade u četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi i grmečkoj epopeji, o ulasku brigade u sastav 5. krajiške divizije i borbama u Bosanskoj krajini do odlaska u srednju Bosnu. Zatim, tu su prilozi o borbenim dejstvima brigade u srednjoj Bosni u sa-

stavu 11. krajiške divizije do septembra 1943, a zatim u istočnoj Bosni, Hercegovini, Sandžaku i Crnoj Gori do jula 1944. godine. Tu su prilozi o prvom oslobođenju Tuzle, i borbama u šestoj neprijateljskoj ofanzivi.

Slijedeća poglavlja obiluju priložima iz borbenih dejstava u sastavu Operativne grupe divizija pri prelasku Ibra, o borbama na Kopaoniku, razbijanju četničkih grupacija i borbama u Srbiji - do Topole i Gornjeg Milanovca.

Na kraju su prilozi o borbenim ponovnim dejstvima brigade u istočnoj Bosni - Bijeljina, Brčko, Tuzla, u borbama za oslobođenje Županje i Slavenskog Broda, i dalje - u sastavu 3. armije, o borbama do Dravograda u Sloveniji

Odbor pri Skupštini opštine Sanski Most i Redakcijski odbor Zbornika zahvaljuju svim autorima koji su dostavili svoje priloge i Vojnoizdavačkom i novinskom centru JNA, koji je pomogao da se ovo djelo objavi.

REDAKCIJSKI ODBOR